

Zaliczanie Trentowskiego do mesjanistów też nie jest zupełnie ścisłe. Mesjanizm polski występował w różnej formie i w oparciu o różne koncepcje metafizyczne. W Chowaniec przejawiał się w przekonaniu, że umysłowość polska, którą cechuje głębokie poczucie wolności, jest w stanie, wyższym stopniem syntezy germańskiego idealizmu z romańskim realizmem, zapoczątkować odrodzenie ludzkości. Pogląd ten, w zastosowaniu do narodów słowiańskich, głosił wcześniej Hoene-Wroński.^{3/} Sam Trentowski ostro krytykował ze stanowiska racjonalistycznego historiozofię i spirytualizm mesjanistów; nie szczędził też krytycznych uwag narodowi polskiemu. Dopiero w Panteonie Wiedzy Ludzkiej stanął silniej na gruncie ideologii narodowej.

Nie łatwo jest mówić o jego filozofii. Kształtował swoje poglądy z wyraźnym zamiarem stworzenia uniwersalnego systemu filozoficznego, który wyjaśni ostatecznie wszystkie niejasne i sporne zagadnienia światopoglądowe; wierzył, że system ten stanie się podstawą nie tylko trafnego myślenia, ale i przewodnikiem w kształtowaniu życia indywidualnego i społecznego.

Ten świadomy program wiązania się z życiem przebiega ze wszystkich jego rozważań filozoficznych. W imię tego programu przeciwstawił się panującemu wówczas niemieckiemu idealizmowi, w którym dostrzegł spekulacyjną jednostronność niezdolną do wytkumaczenia życia i pokierowania jego rozwojem. Przeciwwstawienie to wywołała jednak w dużym stopniu także chęć stworzenia czegoś nowego w filozofii, chęć mająca swe źródło w jego osobistych aspiracjach i sytuacji życiowej w Niemczech.

Dowodzi tego jego życie i korespondencja, a odbicie takiej postawy znaleźć można w jego filozofii.

Toteż filozoficzne poglądy Trentowskiego, przy całym przeciwstawieniu ich idealizmowi niemieckiemu, ukształtowały się pod bez-

3/ J.M.Hoene-Wroński, Propedeutyka Mesjaniczna, tł.C.Kozłowski, Warszawa 1933 r.

J.M.Hoene-Wroński, Prolegomena do Mesjanizmu, Warszawa 1925
t.III s.110-112